

ОТГОВОРИ НА КОМПЛИМЕНТИ В СЪВРЕМЕННИЯ БЪЛГАРСКИ ЕЗИК

НИКОЛАЙ ПАСКАЛЕВ

ИНСТИТУТ ЗА БЪЛГАРСКИ ЕЗИК „ПРОФ. Л. АНДРЕЙЧИН“ ПРИ БАН
ndimitrov@abv.bg

COMPLIMENT RESPONSES IN MODERN BULGARIAN

NIKOLAY PASKALEV

INSTITUTE FOR BULGARIAN LANGUAGE, BULGARIAN ACADEMY OF SCIENCES
ndimitrov@abv.bg

The article gives a brief overview of the basic concepts concerning the meaning of the different types of compliment responses in linguistic pragmatics. A systematization and interpretation of compliment responses in Modern Bulgarian from pragmatics and sociolinguistics point of view are proposed. The differences between spontaneous and non-spontaneous linguistic behavior in the realization of this particular speech act are also analyzed.

Keywords: pragmatics, compliment, compliment response, politeness, social distance

Сред носителите на езика в голяма степен се е наложило схващането, че комплиментът е изказване, което включва дума или израз с положителна семантика, чиято цел е изразяването на одобрение (положителна оценка) към адресата (вкл. негови качества, постижения и т.н.). От друга страна, в съвременната лингвистична прагматика комплиментите се осмислят и описват като диалогово единство, което освен „същинския“ комплимент включва и реакцията на реципиента. Показателно в този смисъл е становището на Ю. Стоянова, според която „истинската същност на комплиментите надхвърля отделната реплика и се реализира в диалогова последователност“ (Стоянова/Stoyanova 2006: 1). Сходна е и позицията на М. Сифиану, която не само потвърждава структурната и смисловата неделимост на комплиментите и неговия отговор, но изтъква, че в редица случаи именно вербалната (по-рядко невербалната) реакция на реципиента е основание предходното изказване да се определи като комплимент (вж. Sifianou 2001).

Между изследователите съществуват както сходства, така и различия по въпроса какви са възможните реакции към отправления от адресанта комплимент и как те могат да бъдат описани и класифицирани.

Две системи за описание на реакциите

За класическа по темата се смята работата на А. Померанц от 1978 г., в която за първи път системно и изчерпателно са представени отговорите на комплименти в американския английски. Авторката разглежда комплиментите, от една страна, като „подкрепящи“ действия¹ (supportive actions) и от друга – като оценки (assessments). В съответствие с това деление са разграничават и отговорите на реципиента. По отношение на подкрепата неговата реакция може да бъде *приемане* или *отхвърляне*. Що се отнася до дадената чрез комплиментата оценка, той може да изрази *съгласие* или *несъгласие* с нея.

Приемането на комплиментата се изразява чрез „знаци за признателност“ (appreciation tokens), които се свеждат до изразяването на благодарност чрез повече или по-малко стандартни формули. Основната характеристика на този тип отговори според Померанц е, че те показват разпознаването на „статуса на предходното изказване като комплимент, без да са семантично свързани с неговите специфики“ (Pomerantz 1978: 83).

Съгласието с оценката, съдържаща се в комплиментата, означава реципиентът да я потвърди по подходящ начин. Потвърждението не може да се осъществи в скалата на отговорите с *да* или *не*, а трябва оценката да бъде повторена, но не буквално (напр. *Тя е много приятна жена! – И аз я харесвам!*). Прагматичната функция на съгласието, смята Померанц, е „защитата на референта“ в рамките на комуникативната диада.

Освен това между приемането и съгласието има тясна връзка, която се проявява в честото им съчетаване в рамките на отговора на реципиента (напр. *О, беше наистина красиво! – Благодаря ти! И аз си мисля, че беше доста добре!*).

За разлика от други подкрепящи действия, като поканите и предложенията, комплиментите не могат да бъдат **отхвърлени** чрез любезен отказ (negated appreciation) като *Не, благодаря* и под. От друга страна, експлицитното отхвърляне на комплимент се възприема като грубост и нарушаване на социалното равновесие в общуването. Затова, когато реципиентът не желае да приеме комплиментата, той прибегва до **несъгласие**. То се изразява чрез отговор, който съдържа оценка, различна от тази, изказана в комплиментата (напр. *Скъпа, изглеждаш чудесно с тази рокля! – Мислиш ли? Вехтория, сестра ми ми я даде²*).

Изказването на съгласие или несъгласие с отправления комплимент е свързано и с други комуникативни рискове. И в двата случая, но особено при изразяването на съгласие реципиентът имплицитно включва в отговора си и самопохвала. А тъй като избягването ѝ е основен комуникативно-прагматичен постулат, необходимо е да се намерят механизми за прилага-

нето му. Решението, което предлага Померанц, е в две посоки – минимизиране на похвалата (1) и „пренасочване“ на комплимент (2). Според нея в първия случай реципиентът може да се съгласи с оценката, дадена в комплимент, като я „понижи“ (напр. *Много добра сделка е тази плоча! – Не е зле, обикновено е доста по-скъпа*). При този тип реакция обаче съществува следното важно ограничение: тя е възможна само когато комплиментът не оценява директно събеседника, т.е. когато негов референт са предмети, действия и хора, свързани с него, но не и самият той (назован с второлично местоимение или имплицираща го глаголна форма). Освен това Померанц извежда и тенденция, която е ако не универсална, то поне с много широк обхват: „колкото по-индиректно е похвален реципиентът, т.е. с комплимент, насочен към референт, който може да бъде изолиран като външен спрямо него, толкова по-вероятно е той да изрази съгласие“ (Pomerantz 1978: 97).

Чрез понижаването на оценката, съдържащата се в комплимент, може да се изрази и несъгласие, когато реципиентът я определи като прекомерно висока (напр. *Ей, много си отслабнала! – Е, не чак толкова много*). Несъгласието в подобни случаи се въвежда с маркери като *не, не чак, не толкова, само* и др.

Пренасочването на комплимент е вторият начин за избягване на самопохвалата, до който може да прибегне адресатът. Комплиментът може да бъде пренасочен към предмет или към трето лице (напр. *Превъзходна готвачка си! – Всъщност продуктите са пресни и в рецептата всичко е много добре обяснено*), но най-често се „връща“ към адресанта (напр. *Добре изглеждаш! – О, и ти не падаш по-долу!*). Според Померанц връщането на комплимент се използва за изразяване на съгласие с получената положителна оценка.

В заключителната част на изследването си Померанц прави интересни наблюдения относно честотата и мястото на видовете отговори на комплимент в рамките на диалога, като отчита и влиянието на някои прагматични променливи. Така например според нея връщането на комплимент е типично за началото и края на общуването. Отговорите, които съдържат знак за признателност, са най-чести, когато участниците в общуването са „асиметрично свързани с референта на комплимент“ (Pomerantz 1978: 107). Освен това тези отговори преобладават и когато референт на комплимент е самият реципиент.

Извън системата

Опирайки се на класификацията на Померанц, Р. Хърбърт я детайлизира и допълва, като включва типове реакции, които липсват в нея. Такива са например „коментарите с препратки“ (comment history) (напр. *Страхотен екип! – Взех го за пътуването до Аризона³*), задаването на въпрос, смяната на темата, интерпретацията на комплимент като молба. Последната реакция всъщност показва, че „съзнателно или не, комплиментът, от-

правен от говорещия, е интерпретиран като нещо различно от комплимент... Най-често адресатът „чува“ комплимента като молба“ (Herbert 1989: 17). В класификацията на Хърбърт тази реакция е извън системата на отговорите, групирани по признака *изразяване на съгласие/несъгласие*.

Въпросът за интерпретацията на комплиментите като индиректни молби разглежда и Сифиану. Въпреки че такава интерпретация според нея не е културна норма за гърците, „не е рядкост отправителят на комплимента да получи като подарък „похваления“ предмет“ (Sifianou 2001: 15). Сифиану прави уточнението, че адресатът поначало не се чувства социално задължен да предложи предмета, обект на комплимент, така че, ако го направи, това е по-скоро „лично решение да реагира по този начин в специфичен контекст“ (Sifianou 2001: 15). Под „специфичен контекст“ тук трябва да се разбира преди всичко общуването между близки и приятели, тъй като именно тогава една от водещите цели на говорещия е да „задоволи“ нуждите на позитивния образ на адресата, в случая чрез споделяне/даряване. И въпреки че най-често не става дума за подаряване на скъпи предмети, подобно поведение потвърждава наблюденията на Лийч, че средиземноморските култури отдават голямо значение на *максимата за великодушие* (вж. Leech 1983).

Френският модел

Детайлна класификация на реакциите на адресата при получаване на комплимент прави и К. Кербра-Орикеони. Най-напред тя разделя отговорите на положителни и отрицателни. В рамките на всяка от тези две групи в съответствие с предложения от нея семантично-прагматичен модел на комплимента (вж. Kerbrat-Orecchioni 1987) се отделят **твърдение (асерция)** и **отговор на „словесния подарък“**. За положителните отговори твърдението е под формата на съгласие и се изразява чрез варианти на фразата „Вярно е“ (напр. *Чудни ботуши! – Не са лоши, нали?*). Според Кербра-Орикеони този тип отговор е рядък във френски и може дори да бъде поставен на „границата на нормалното“. В рамките на положителната скала на реакциите отговорът на „подаръка“ е приемането – чрез различни варианти на изказването на благодарност, както и на отговори, които могат да бъдат интерпретирани като изразяване на благодарност, като „Много сте любезен“, „Много мило от Ваша страна“ и под. Реакциите, които може да бъдат отнесени към тази група, също не са често срещани във френски, особено в сравнение с отговора *Thank you* в САЩ. Някои от информантите на Кербра-Орикеони дори ги определят като „откровено неуместни“.

За отрицателните отговори на комплиментите твърдението закономерно се изразява чрез несъгласие, което може да бъде повече или по-малко категорично или нюансирано. Тук се включват различните форми на омаловажаване/отричане на качествата на обекта на комплимента (напр. *Имаш хубава рокля! – О, не! Това си е чист парцал!; Страхотен изглед имате! –*

*О, това е просто изглед!*⁴), като данните на Кербра-Орикеони показват, че това е една от най-честите реакции при получаване на комплимент сред французите. Често несъгласието е и косвена подкана за препотвърждаване на комплиментта, като може да се стигне до „цикъл от преговори“, в който се редуват ритуални похвали и отрицания – явление, особено характерно за японската култура. Отрицателният отговор на „подаръка“, макар и рядко срещан, все пак е регистриран от Кербра-Орикеони (напр. *Можеш да си запазиш комплиментите!; Нищо не съм ти искал/а!* и под.). Той се възприема като сериозна обида и „силно маркирано поведение“, което нарушава социалните конвенции на учтивостта.

Кербра-Орикеони допълва наблюденията си със следното важно уточнение: невинаги е възможно категорично да се определи дали отговорът на комплиментта е положителен или отрицателен, особено при липсата на поширок контекст. Всъщност най-често реакциите на реципиента се разполагат в зоната, определена от Померанц като междинна (in-betweenness). Тази зона включва резервираното приемане, смекченото съгласие/несъгласие и под. Неутрализирането на опозицията *позитивна – негативна (реакция)* е още по-осезаемо, когато отговорът е даден чрез невербални средства – мимика, жест и др.

Трудността при описанието на отговорите на комплиментта е свързана и с факта, че често те са положителни или отрицателни само на имплицитно равнище, а експлицитно чрез тях се реализира друг речев акт. Към групата на „имплицитните отговори“ спадат пренасочването на комплиментта (напр. *Прекрасна рокля, скъпа! – Добър дизайнер, скъпи!*), връщането на комплиментта (напр. *Изглеждаш много добре! – И ти така!*), експлицитното искане за потвърждаване на комплиментта (*Много ти отива късо, да знаеш! – Мислиш ли наистина?*), изразяването на съмнение относно искреността на комплиментта (напр. *Направо си трепач днес! – На всички така казваш!*), „инфравербалните реакции“ (възкликване, смях, въздишка и т.н., съчетани най-често с различни мимики и жестове), стратегиите за избягване на директен отговор – метакомуникативно изказване (напр. *Това е комплимент, ако не се лъжа?*), шеговитият отговор (*Ей, направо свети тук! – Викат ми мистър Пропър!*), изтъкването на неуместността на комплиментта (*Прекрасна си! – Без шеги, ако обичаш!*) и т.н.

Българските комуникативни норми при отговор на комплимент

Отговорите на комплименти в български споделят много от посочените особености, като имат и своя специфика. Системно и непротиворечиво българските отговори са описани (в съпоставка с английски и полски) от Стоянова (вж. Стоянова/Stoyanova 2006). Като се опира на класификацията на Померанц, тя разделя реакциите на реципиентите на пет групи, първата от които съдържа пет варианта:

1. Приемане на комплиментта

1.1. Благодарност: оценяване на комплиментата без отношение към семантиката на похвалата

1.2. Съгласие, разширено с коментар

1.3. Увеличаване на похвалата

1.4. Приемане с колебания и „обезличаване“ на похвалата чрез обяснения

1.5. Трансфер: връщане на похвалата или пренасочването ѝ

2. Несъгласие: деградиране на обекта на похвалата

3. Отхвърляне на похвалата

4. Игнориране на комплиментата, смяна на темата

5. Демонстрация на преувеличено висока оценка на похвалата, изразена чрез комплиментата

Основната цел в изследването на Стоянова е междуезиковата съпоставка, чрез която се открояват межкултурни сходства и различия. Спецификата на българските комуникативни стратегии при отправянето/отговора на комплимент е свързана с ограниченото използване на стратегията *Игнориране на комплиментата, смяна на темата*, като в същото време стратегията *Демонстрация на преувеличено висока оценка на похвалата, изразена чрез комплиментата* е регистрирана само в българските отговори. В примера на Стоянова тя се реализира чрез обещание на реципиента да почерпи в отговор на получен комплимент. Това обещание, както знае „всеки носител на българска лингвистична и етнокултурна компетентност“, е единствено вербален жест, който „маркира преувеличената оценка на похвалата, изразена чрез комплиментата“ (Стоянова/Stoyanova 2006: 13).

Въз основа на направените наблюдения Стоянова обвързва комплиментата и неговия отговор с понятието *стил на общуване*. Тя определя българския комуникативен стил с понятието *involvement-stressing approach – подход, подчертаващ ангажираността*. Това е стил, който се характеризира с „висока степен на взаимна ангажираност и е типичен за етноси, проникнати от идеята за егалитаризъм, към които принадлежи и българската социокултурна общност“ (Стоянова/Stoyanova 2006: 13).

Цитираната работа на Стоянова очертава перспективи на анализа, които заслужават внимание и изследователско усилие. Освен това отговорите на комплиментите в български трябва да бъдат разгледани и в рамките на представените по-горе теоретични модели.

В събрания за целите на изследването корпус са регистрирани всички видове отговори на комплименти, представени в работите на Померанц, Кербра-Орекиони и Сифиану. Особено привлекателна изглежда възможността от корпуса да се извлекат данни за честотата на отговорите, които да послужат като основа за формулирането на изводи с етнокултурна насоченост. За да бъдат направени надеждни и убедителни заключения в тази посока обаче, е необходимо да бъде отчетено влиянието и на един често пренебрегван от изследователите фактор – **социалната дистанция между събеседниците**.

Особености на българските отговори на комплименти

1. Изказване на благодарност

Отправянето на комплимент може да означава преди всичко следване на социалните конвенции от страна на адресанта. Това може да бъде водещата мотивация и при реакцията на реципиента, **особено при наличието на социална дистанция**. В този смисъл изказването на благодарност, т.е. приемането на словесния подарък, е израз на стремежа да се поддържат социалното равновесие и доброжелателните отношения между събеседниците. Изглежда, в българската култура това се възприема като по-важно в социален план от споделянето на оценки, вкусове, възгледи и т.н. По тази причина благодарността е **прототипен отговор на комплимент** в български. Тя е доминираща, особено при неспонтанно езиково поведение (напр. при анкети), тъй като в съзнанието на носителите на езика отхвърлянето на подаръка представлява сериозно нарушение на нормите на учтивостта като регулатор на социалните отношения.

Перформативът *Благодаря!* (придружен или не от различни интензификатори) е най-често използваната етикетна формула за изразяване на благодарност **при наличието на социална дистанция** между събеседниците. Поради това не е изненадващо, че *Благодаря!* е най-често срещаният отговор на комплимент, когато комуникативното намерение на адресата е да покаже, че приема словесния подарък на адресанта:

- *Красив маникюр си си направила.*
- *Благодаря!*

По-рядко благодарност се изразява с формулата *Мерси!* или с други разговорни варианти:

- *Страхотно ти стои това палто!*
- *Мерси!*

Независимо от използваната формула в повечето случаи благодарността се интензифицира:

- *Муцка, имаш много хубава прическа!*
- *О, благодаря ти!*

и/или се допълва, като отговорът на реципиента може да включва:

(1) връщане на комплимент:

- *Ако ми позволиш един комплимент – много свежо изглеждаш, не знам с колко години подмладен!*
- *Благодаря, ти също! Ти си си млада.*

(2) различни обяснения и/или релевантна за контекста информация:

- *Ухаеш божествено!*
- *Благодаря! Вчера си купих парфюма.*

– *Ау, жестоко е това сако!*

– *О, мерси! От секънд хенд е, но е като ново.*

(3) „Предписание” към собственото поведение:

- *С къдрава коса изглеждаш удивително!*

– *Мерси! Трябва по често да ходя на фризьор.*

Към изразяването на благодарност като тип реакция може да бъдат причислени и отговори от *Много си/сте любезен!*, *Много мило от твоя/Ваша страна!* и др., които не съдържат експлицитна благодарност, но показват, че реципиентът приема словесния подарък на адресата⁵:

– *И умна, и красива!*

– *Караи ме да се чувствам прекрасно.*

Внимание заслужава и едно рядко обсъждано социо-прагматично противоречие, свързано с комплиментите и благодарностите. Отправянето на комплимент поначало се свързва със стремежа към създаване (или потвърждаване) на солидарност между събеседниците. От друга страна, изказването на благодарност в редица ситуации може да се интерпретира като „дистанциращо средство“ или най-малкото като недостатъчно силен знак за позитивна учтивост: „в повечето традиционни американски семейства се смята за неуместно съпругът и децата да благодарят на съпругата/майката, че готви за тях, тъй като това се смята за част от нейните задължения, докато даването на положителна оценка чрез комплимент е „добре дошло“ и се оценява като по-подходящо“ (Sifianou 2001: 4).

В български това „дистанциращо“ социално значение на благодарността се запазва в някаква степен и извън ситуациите на „конкуренция“ между благодарност и комплимент. Поради това отговорът *Благодаря!* (особено когато не е разширен с интензификатори и/или други речеви актове) при получаване на комплимент може да означава също така дистанциране и отхвърляне на солидарността като рамка на социалните отношения между събеседниците.

2. Съгласие

В съвременната социолингвистика е общоприето схващането, че с намаляването на социалната дистанция между събеседниците се усилва действието на прагматичния императив за изразяване на солидарност. Именно това е причината при наличието на минимална дистанция в български преобладаващият отговор на комплимент да бъде **изразяването на съгласие** – потвърждаването на положителната оценка, дадена от адресанта, е един от основните начини за заявяване на общи вкусове, интереси, възгледи, ценности, т.е. на солидарност. Подобно потвърждаване е изцяло в „границите на нормалното“, ако перифразираме Кербра-Орикеони. То е дори желано и очаквано в общуването между близки и приятели, като съществуват различни стратегии, чрез които може да бъде осъществено:

1. Адресатът може да се присъедини към оценката, дадена от адресанта, чрез перифраза на комплимент (обикновено без да се назовава референтът, тъй като е ясен от контекста) или чрез повтаряне на част/части от него (най-често на думата с положителна семантика или на интензификатора):

– *Ей, страшни са тия ски!*

– *И мен ме кефят.*

- *Надобрял си доста!*
- *Еми надобрял съм, здраво тренирам!*
- *Много хубава поличка!*
- *Много.*

2. Често срещана стратегия е и реторичното искане за потвърждаване на комплимента:

- *Ваня, уникален танц направи!*
- *Получи се, нали?*

3. Адресатът може да изрази съгласието си имплицитно чрез реплика, която извън контекста не е релевантен отговор на комплимента:

- *Добър е тоя пуловер!*
- *Аха, цяла зима не го свалям.*

3. Отхвърляне

В българската култура статутът на отхвърлянето като реакция на адресата на комплимента е подобен на статута му във френската и американската култура – то се възприема като неучтиво и в значителна степен променя рамката на общуването, като изключва търсенето/поддържането на солидарност в отношенията между събеседниците. Това може да се случи, ако адресатът е в отчетливо по-висока йерархична позиция – чрез отхвърлянето на комплимента той заявява, че властовото измерение е водещо в отношенията му с адресанта. В йерархично немаркирани ситуации отхвърлянето на словесния подарък е знак, че адресатът не желае да започне или да продължи общуването.

4. Несъгласие

Изразяването на несъгласие с оценката, съдържаща се в комплимента, е преди всичко ритуално действие, чийто императив е максимата за скромност: „Минимално отправяй похвали към себе си; Максимално пренебрегвай себе си“ (Leech 1983: 132).

Въпреки че в българската култура тази максима няма тежестта, която има например в японската, в редица комуникативни ситуации (особено при наличието на социална дистанция между събеседниците) тя влияе при избора на речева стратегия от страна на адресата. Поради това несъгласието е типичен и често срещан отговор на комплимента, като за разлика от отхвърлянето не се възприема като проява на неучтивост и/или враждебност. Освен това колкото по-преувеличена е според адресата положителната оценка, изразена в комплимента, толкова по-вероятно е тя да бъде „понижена“.

Адресатът по правило не изразява несъгласието си категорично, а прибегва до една от следните стратегии:

1. Омаловажаване на достойнствата на обекта на комплимента чрез минимизиране на положителната оценка:

- *Направо си се стопила, мале!*
 - *Е ти пък! Свалила съм три-четири килца.*
 - *Леле, каква маса! Цял ден си готвила сигурно!*
 - *Ами, за един час направих всичко. То месото си беше мариновано. И една салата нарязвах – това е.*
2. Пренасочването на похвалата:
- *Ау, как е светнало всичко!*
 - *Не съм аз, а новата прахосмукачка! Лека е, а и много силно смуче.*
 - *Брей, каква джунгла си отгледала! Как го правиш?*
 - *О, от слънцето е. Много им е добре в тоя ъгъл и бързо пораснаха.*

5. Други отговори

В съставения за целите на изследването корпус са регистрирани и отговори, които не се вметват в скалите *приемане – отхвърляне* и *съгласие – несъгласие*. Сред тези отговори на първо място внимание заслужава *връщането на комплимента*. То може да се определи като реципрочно действие (подобно на връщането на поздрава), при което адресатът дава положителна оценка на същия атрибут/качество/постижение и т.н. на адресанта, за което (който) е получил такава оценка:

- *Имаш най-чаровната усмивка, която някога съм виждала!*
- *И твоята усмивка озарява лицето ти!*
- *Много по-различна си от всички жени, с които съм излизал!*
- *И ти си забележителен!*

Освен връщането на комплимента в корпуса се срещат и други типове отговори, които са извън описаните скали (вж. по-горе класификацията на Кербра-Орекиони) – експлицитно искане за потвърждаване на комплимента, изразяване на съмнение относно искреността на комплимента, избягване на директен отговор, невербални реакции. В тази група трябва да се включи и една неотбелязвана от изследователите реакция – мълчанието. Макар и рядко, може да не последва никакъв отговор на комплимента от страна на реципиента. Мълчанието му може да означава отхвърляне и нежелание да продължи общуването. В други случаи обаче то е израз на смущение и на неспособност да се прецени какъв е най-подходящият отговор. Това се случва най-вече, когато полученият комплимент е неочакван, като не трябва да се пренебрегват и индивидуалните психологически характеристики на адресата – напр. по-затворен характер, липса на комуникативен опит и т.н.

Заклучение

Отговорите на комплименти в български при спонтанно езиково поведение показват изненадващо многообразие както по отношение на речевата стратегия на адресата, така и на равнището на езиковата реализация. Това се откроява особено ясно на фона на представата, че доминираща ре-

акция е изказването на благодарност, което всъщност е силно ограничено от социалните параметри на комуникативната ситуация, а в количествен аспект далеч не е най-честотният отговор.

БЕЛЕЖКИ / NOTES

¹ Като такива се определят също предложенията, поканите и т.н. (вж. Pomerantz 1978).

² Примерът е на Померанц.

³ Примерът е на Хърбърт.

⁴ Примерите са на Кербра-Орекиони.

⁵ Срв. и позицията на Кербра-Орекиони (Kerbrat-Orecchioni 1987: 18).

ЛИТЕРАТУРА / REFERENCES

Стоянова 2006: *Стоянова, Ю.* Тези тъй опасни комплименти. // <http://slav.uni-sofia.bg/liliJournal/archive/LiLi3/StojanovaJu.html> [Stoyanova 2006: *Stoyanova, Yu.* Tezi tay opasni komplimenti. // <http://slav.uni-sofia.bg/liliJournal/archive/LiLi3/StojanovaJu.html>]

Herbert 1989: *Herbert, R. K.* The Ethnography of English Compliments and Compliment Responses: A Contractive Sketch. – In: W. Oleksy (ed.), *Contrastive Pragmatics*. Amsterdam: John Benjamins, 3–35.

Kerbrat-Orecchioni 1987: *Kerbrat-Orecchioni, C.* La description des échanges en analyse conversationnelle: l'exemple du compliment. – In: *DRLAV – Revue de Linguistique* 36–37, 1–53.

Leech 1983: *Leech, G.* *Principles of Pragmatics*. Longman. London and New York.

Pomerantz 1978: *Pomerantz, A.* Compliment Responses: Notes on the Co-operation of Multiple Constraints. – In: Jim Schenkein (ed.), *Studies in the Organization of Conversation Interaction*. New York, Academic Press, 79–112.

Sifianou 2001: *Sifianou, M.* “Oh!How appropriate!” Compliments and Politeness. – In: *Linguistic Politeness across Boundaries: The Case of Greek and Turkish*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins, 391–430.

✉ *Гл.ас. д-р Николай Паскалев*

Секция за съвременен български език

Институт за български език „Проф. Л. Андрейчин“ при БАН

бул. „Шипченски проход“ 52, бл. 17, 1113 София, България

✉ *Chief Assist. Prof. Nikolay Paskalev, PhD*

Department of Modern Bulgarian Language

Institute for Bulgarian Language, Bulgarian Academy of Sciences

52 Shipchenski prohod, Bl. 17, Sofia 1113, Bulgaria